

Fëničanom Noema kot prva predica in tkalka. Merkur je bil prvi zdravnik, Apolon prvi ranocelnik, in Eskulap je po mnenju Grekov in Rimcov zdravilstvo bolj spopolnil. Iznajdbo vozov pripisujejo Greki in Rimci tudi bogovom. Homer imenuje Minervo, Ovid pa Vulkan na prvega kolarja. Koliko vére in gotovosti je v té basni staviti, ni treba obširneje razkladati.

VIII.

Toliko je pa gotovo, da se je mnoge prav važnih reči ob času med Abrahamom in Mojzesom iznajdlo. To nam prav jasno pričujejo Jobove in Mojzesove bukve. Znali so takrat že sočivje in meso kuhati, meso péči, žito mleti (čeravno ne prav somlévati) in nekak kruh iz njega péči, olje iz olivk iztiskovati, kočé staviti, prejo presti in platno tkati ter oblačila šivati. Pečali so se že s poljedelstvom in živinorejo, tudi vertnarstvo so že poznali. Imeli so drevó, se vé, da ne tako, kakoršna je naše, brano, serp, mlatišnico, tiskavnico za olje (préšo) itd. Dalje jim je bilo rudarstvo že znano, namreč so uméli že v gorah kopati, v jamah kuriti; imeli so plavše, fužine, kladva in nakove. Kovali so že bronaste uhane, perstane in druge lepотиje; obrezovali drage kamniče, imeli so zlate in sreberne dnarje.

Gotovo je dalje, da so Greki že sirovo maslo in sir poznali; Greki in Rimci so sploh že drevje cepiti znali, in da so Rimci ne samo, kakor drugi narodi pred njimi, že ročne mline in mline s konji, ampak tudi že mline na vodi imeli.

Tiče v zanjke loviti so znali že o Davidovem času; tudi so Greki že vabljenkov, mrež in limanc za to se posluževali. V starih časih so tudi štirinožne živali v mreže in zanjke lovili. Iz Virgilija vidimo, da je tudi čbelarstvo že starim narodom bilo znano. Njive gnojiti so umeli že najmanj 600 let pred Kristusom. Še pred so jedli jagode divje terte ali pa so pili sok iz žmetih vinskih, kakor tudi sok družih jagod.

Stari so iméli, ne le kamnitno sol, ampak tudi sol iz morske vode narejeno. Dragocena svilna roba in druge drago barvane tkanine, steklene posode, steklene zerkala, lončene posode itd. pričujejo, da so bili stari narodi v teh rečéh precej omikani. — Perve barke so bili čolnici, v začetku izdolbljene stebila drevés. Stari Fëničani so imeli pa tudi že dobre barke. Gréki in Rimci so poznali solnčne in vodne ure, ktere se pa že pred njimi Kaldejci in Egipčani iznajdli.

Z zdravilstvom so se že stari Egipčani pečali; sploh je to ena najstarejih umetnost. Najstareji vertje, kakoršne so imeli že morda ob času Mojzesovem, se ne dajo primerjati s sedanjimi. Ako pa pomislimo v zraku visečéh vertove babilonske kraljice Semiramide, od katerih Plini govori, sadne in cvetlične verte Hesperid, Sircov itd. sploh zabavno vertnarstvo Orientalov, zlasti Kitajcov, moramo spoznati, da so bili stari narodi že umni vertnarji.

Boba in répe, ki se šteje med najstareje jedila iz rastlinstva, so imeli Greki in Rimci že več plemen; pa tudi že čebulo, luk in več družega sočivja so poznali. Prebivavci srednje Evrope, kateri so bob, repo in take sadeže posebno radi jedli, so tudi že zgodaj špargeljne sadili. Današnje dni ni razun žita v teh in tudi v naših krajih med vsimi sadeži nobeden bolj obrajtan in koristen, kakor krompir, kterega je Anglež Franc Drake v letu 1586 iz Brazilije v Evropo prinesel. V naših krajih so še le pred kakimi sto leti spoznali, kako dobroto nam je Bog s krompirjem poslal.

Ozir po svetu.

Kako se vdove Indijanov sožigajo.

Marsikteri naših bravcov so že slišali, da vdove Indijanov same sebe sožigajo. Zastran tega so bili pred ne-

kimi leti tudi v angležkem državnem zboru pogovori *), kateri so bili tudi natisnjeni. Iz njih povzamemo sledeče:

Ko je Nizam Adowhn punite (modrijane) prašal, ali je ženi po Šcitrovih postavah zapovedano, se na truplu svojega umerlega moža sožgati, in kako se ima to zgoditi, so mu rekli, da vsaka žena iz plemena Brahminov, Klintriov, Buesov in Soodarov se smé na truplu svojega moža sožgati (zapovedano ji pa to ni), če nima neodrašenega otroka, če ni noséca in če ni manj ko 18 let stara. Če je to, nima nikakor pravice, se na truplu svojega moža sožgati. Vsaka žena, ktera ima sicer kakega neodrašenega otroka, pa ga ima komu izrediti dati, ima pravico, se sožgati.

Če se žene sožgejo, molijo popred skunkule in druge zapovedane molitve. Ta zapoved izhaja od Anjisa, Pisaja, Prihazspati-a in Mooni-a.

Na človeškem životu — pravijo — je 3 in pol milijona dlak, in vsaka žena, ktera se s truplom svojega moža sožgè, ostane ž njim ravno toliko let v nebesih. Enako, kakor kdo kačo, ktero hoče ujéti, iz luknje potegne, potegne tudi žena, ktera se sožge, svojega moža iz pekla in prebiva ž njim v nebesih.

Ako žena svoj namen izreče, da se hoče sožgati, pa se brani, preden se ceremonije pričnejo, je ne zadéne nikakoršna kazen; ako pa po že opravljenih ceremonijah nima serčnosti več na germado iti, se zamore le s tem očistiti, da se dá zlo tepsti.

Ceremonije pri indijanskih vdovah, ktere se žive sožigajo, so pa take-le:

Prišli smo ob tréh v neko selo — pripoveduje nek popotovavec — kjer se je imela vdova sožgati. Pred vratmi svoje hiše je sedéla pod nekakim nebom, obdana od nekterih žen in mož, ki so bili menda njene žlahte. Zdaj pa zdaj je podala temu in unemu kak dar, med tem pa je vedno na tihem nekaj žebrala, kakor človek, ki móli. Ni bilo podoba, da se umreti boji. Vsa pokojna in vdana je bila. Po videzu ne čez 28 let stara je bila ljubeznivega, krotkega in prijetnega obličja in lepe postave.

Zlo ginjen sem jo zapustil, da bi po složnosti jamo ogledal, v katero ji je bilo skočiti, ker sem se bal, da bi je pozneje zavoljo silne množice ljudi ne mogel ogledati.

Indijani višjih stanov se nikdar ne dotaknejo nobenega merliča, ker mislijo, da se s tem oskrunijo. Zavoljo tega se pečajo samo ljudje najnižjega stanú z oskerbovanjem, pokopovanjem in sožiganjem mertvih. Drugače pa je, če se dá žena s svojim umerlim možem sožgati. To veljá kot sveto djanje, ktero vsakemu zasluže pridobiva, ki pri tem pomaga. K temu tedaj ne pripušajo ne rokodelcov ne pokopovavcov, ne sicer koga najnižjega stanú.

Kako čertert ure zvunej sela na planjavi sem našel jamo. Bila je kakih 10 čevljev dolga, 8 čevljev široka in toliko globoka. Metali so ravno derva v njo, da bi strašno žerjavco v nji ohranili in še pomnožili. Kmaló potem zaslišim šum muzike, ki je oznanoval, da se za žertvo namenjena žena približuje. Tisti ljudje, kateri so pred pri nji pred hišo sedeli, so jo spremljevali na tej poti. Pokojno in stanovitno je stopala. V roki je imela z dišečimi nageljčki našpikano limono, ktera indijškim ženam dišečo vodo namestuje in ktero je včasih poduhala.

Vsi so šli z njo k bajerju blizo jame. Vés svoj lišp in vse lepoticje je djala s sebe in ga je razdelila med svoje tovaršice. Ko se je skopala in oprala, se je zavila v široko pavoljnato halo. Tako napravljena se je, slovesno stopaje, s sklonjeno glavo, kakor nevesta v družbi braminov, ki so ji s hvalnimi pesmami in muziko serce delali, jami bližala, ktero so med tem z visocimi plahtami obdali, da bi se žena ne oplašila, če bi prezgodaj gorečo germado zagledala.

*) Angleži so poslednje čase s kaj ojstrimi postavami si prizadevali, to strašno šego skorej v vsih deželah, ktere so v njih oblasti, popolnoma zatreti. Pis.

Na kraji jame je ležalo truplo njenega moža na nosilnici. Postala je nekoliko časa pred njim, s prebridko žalostjo truplo pogledovaje, na persi se tolčeča in jokaje. Nazadnje se mu je priklonila, je šla trikrat okrog jame, in vselej, ko je memo svojega mertvega moža prišla, obraz z rokami zakrivala in se mu globoko priklonila. Potem je tik njega obstala, se k svojim prijatelom in sorodnikom obrnila in, kolikor sem mogel viditi, se je od njih poslovila.

Dali so ji potem posodo z oljem, katerega nekaj je najpervo na truplo zliła, potem pa posodo si na glavo postavila, trikrat glasno klicaje: „Naraina!“ (ime Višnu-ta, indijanskega boga.) Koj potem so plahto raz groba potegnili, truplo njenega moža va-nj vergli in brez strahu je skočila, vdova v žarečo brezno o strašnem vpitju pričujočih žen in omamijočim šundru muzike. Slednji nazočih je vergel v tem ognjeno metlo, katero je zato v roki deržal, za njo, tako, da je bila v hipu vsa pokrita.

Dim in iskre so se valile in pokalo je iz groba.

Stresnil sem se po celem životu, ko sem vidil to strašno prigodbo. Dolgo se nisem mogel zbrihtati, tako me je pogled ta preplašil.

Veliko tacih žalostnih ceremonij sem že vidil med drugimi divjaki, pa tako me še nobena ni prevzela. V nekterih krajih gré vdova, ktera se hoče sožgati, na germado, uzame truplo svojega moža v roke, in, ko jo z mnogoterimi sožigljivimi rečmi oblože, zgori z njim vred.

Med deset sto Indijani višjega stanú, kateri med letom umerjó, je dostikrat komaj eden, katerega vdova se dá z njim sožgati. Če se pa to zgodi, se sožgè, ker obupa v svoji revšini, — malokdaj pa iz serčne ljubezni do rajncega moža.

Zgodilo se je tudi že, da so se javne plesavke (bajadère) s svojimi umerlimi ljubljenci sožgati dale, in to po lastni volji. Nihče jih ni silil. Če je pa ktera obljubo storila in to s slovesnim darom poterdila, jo potem osramoté in izmed sebe pahnejo, če se brani sožgati se. Potem zapovedujejo njih svete bukve, ji glavo z oslovsko dlako pokaditi, jo ritnisko na osla posaditi, iz njenega stanovališča peljati, in jo tako od tod iz cele dežele izterati.

Drug popotovavec piše o številu sožganih vdov v Indii da v šestih mescih, to je, od 15. aprila do 15. oktobra 1804 je bilo 30 milj okoli Kalkut sožganih 150 žen. Po drugem pisanju od leta 1803 pa je bilo v okolici 30 angležkih milj tisto leto 275 žen živih sožganih.

Sedaj je že marsikaj drugače, in kakor pri nas, si menda tudi marsiktera indijanska vdova iz same žalosti drugzega moža poiše, da jo tolaži o zgubi pervega.

Smešnica.

(Od konca do kraja resnična). Neki kmet pride k sodnii in pozdravi gospoda sodnika. „Bog vas sprimi! — odgovori sodnik — kaj pa hočete?“ — „Moja hči Mina ima božjast“ — odgovori kmet. — „Kaj pa morem jez za to; pojte h dohtarju“ — mu reče sodnik. — Kmet suče klobuk v rokah, pa pravi: „Pri Vas, gospod žlahni, morem še bolje zdravilo dobiti. Slišal sem, da bo tu prihodnji teden nekdo ob glavo djan; zato bi Vas prosil, da bi mi dovolili enmalo kervi takrat od tega človeka vzeti, da jo bo moja bolna hči popila. Sej je nočem zastonj; bom že plačal, kar bo treba.“ — „Al Vas luna terka, Martin?“ — ga zaverne sodnik. „Ne, ne, gospod! že vémo, da zoper božjast ni nič boljega“ — odgovori kmet. — Sodnik se mu smeja ter mu reče, naj pomisli, da je to prazna vera. „Le povejte mi, prosim kdaj bo „rihta“. „Vam bom že povedal — mu reče sodnik, da ga odpravi. In kmet gré vès vesel domú.

Novičar iz avstrijskih krajev.

Od Negove blizo Radgone Štaj. 1. sept. Fr. S. W.*)
— Dovolite mi, drage Novice! nektare reči v spomin vzeti,

*) Nam bo drago,

Vred.

kako v okolici ščavenske doline z nami stoji. Prizanesite nam, ako vam iz našega kraja malo kaj dobrega in veselega oznaniti imam. Kakor je od ondot slišati, je tudi pri nas velika suša. Vse si ljubega deža želi; pa žalibog, nemoremo ga pričakati, zato so skorej vsi studenci vsahnili. Prijetna Ščavnica, ki nam je onda prelepo dolino in senožeti blagodarno namakala, zdaj od suše prazna hira, in sèm ter tjè se najde pocepanih rakov in rib obilno ležati. Namesto vsahnjenih studencov nam je pak mila narava tukaj žlahnih slatinskih vrelcov po vsi dolini podarila, kateri prebivavce tukajšne okolice razveseljujejo in okrepujejo. Posebnega spomina vredna je poleti mnogo obiskana slatina v Česlovcih, ktere se vsako leto po 1000 steklenic na vse kraje razvozi; za katero prebivavci ondotne vasi po 600 do 800 fl. sr. dobivajo. Kaj lep denar in pomoč za te vaščane.

Ljudje v ti okrajini bi bili sicer zdravi, ko bi jih v protiletji ne bile koze (osopnice) nadležvale, zdaj pa huda griža, ktera je skorej koleri enaka, kar bolnika tudi k kervnemu bluvanju žene. Spod Radgone okoli Kapele proti sv. Križu ta grozna griža hudo po vaséh razsaja, ter mnogo otrok černi zemlji vzročuje.

Ozimina bo nas mogla lokete rešiti, ker jari pridelki slabo obetajo. Repa in ajda se klaverno deržite; turšica je po senčnih krajih kaj lepa, le po solčnih njivah je popolnoma zagorela. Zelje je slabo, in še tisto žugajo hude bolhe pokončati. Proso je sèm ter tjè boljše, samo da ima male late, tedaj tudi nič zdačno ne bo. Ker zelenjadi povsod manjka, sekajo neki kmetovavci zelene veje iz drevja za klajo svoji živini. Cena goveje živine vidoma pada, zato že nekteri mesarji funt mesa po 6 kr. sr. sekajo. Proti pekočemu solncu stoječe se drevje s sadjem vred po nekterih krajih od vročine na korenu suši. Rani krompir je sicer lep, al le malo se ga nakoplje; pozni bolje obeta, in bolezní na njem ni viditi dozdej. Zimski lan je bil v nekterih okolicah prav lep, le poznjaka ni najti nikjer. S senom so ljudje tako zadovoljni, le za otavo bo joj, razun na senčnih krajih, kjer bode srednji pridelk. Zato gré cena klaje vedno više; in pravijo celó, da se cent sena že po deset dvajsetíc prodaja. Revne čbelice tudi silo terpijo, ker jim manjka vlage in cvetlic; pravijo, da jim cveteča ogeršica tudi škoduje.

Kar naše vinograde zadeva, še dozdej prav lepo stojijo, samo da jih je blizo Lutomera pa nekterih krajih huda toča grozno pokončala. Grozdje se nektero že mehčí, nektero je pa drobno, terdo in sparjeno od velike vročine; in ako ravno je zajic pozimi veliko tert in drevesic poškoval, nam je ters vendar lepe rozge pognal, na kterih obilno grozdja visi. Za vino se nikdo ne oglasi, zato je cena na 20—30 fl. sr. niže padla. Vinsko posodbo so v sprotiljetji drago deržali; zdaj je pa sodarjem drugo pokazalo, ker cena od dné do dué se zmanjšuje.

Nova še dozdej pri nas neznana uima je prišla v naše gojzde. Na milijone in milijone gladovnih, zelenih gosenc se je od nekod priteplo, ki žugajo naše hojove gojzde čisto pokončati. Al se bo naše lepo hojovo (borovo) drevje po tem merčesu posušilo ali ne, kaj si kdo misli od te nesreče?

Zavoljo teritve, s katero se ravno zdaj ženske pečajo, naj še nekaj naznanim. Nesreča, ki se je pri nas pripetila, naj ljudi uči, de bodo pri tem delu bolj previdni. Neki kmet je najmre lan na svoji peči v hiši sušil, ker mu je v sušivnici prostora manjkalo. Od prezlo zakurjene peči začne lan tleti. Kmet sam v hiši spi. Od dima se sprebudi, skoči iz postelje in meče goreče snope lanú s peči na tla; ne gleda pa kam jih meče, ker je še v jutro zarano téma bila. In prigodi se, da je en snop ravno na otroka padel, ki je v zibelki spal in tako ob življenje prišel.

Slednjič še slíšite žalostno novico, ki se je nedavno pri sv. J. v Slov. Goricah primerila. Neki 20 let star fant je neko nedeljo med rano službo božjo neko mlinarco in kmetico s sekiro usmertil in verh tega še z nožem prebodel. In ko je tam 85 fl. sr. vkradel, gré k pozni službi božji k